

Zemanoklaus a iné hodnoty

Jozef Sipko, Filozofická fakulta PU, sipkojoz@unipo.sk

Kľúčové slová: politický diskurz, prezidentské voľby, Česko, jazykové jednotky, fragmenty, obraz, archív

Ключевые слова: политический дискурс, президентские выборы, Чехия, языковые единицы, фрагменты, картина, архив

1. Úvod

Keď bol v českom parlamente schválený zákon o **priamej voľbe prezidenta**, tak uvedená téma sa stala jednou z hlavných aj v slovenských médiách. Boli uverejnené mnohé materiály, analýza ktorých umožňuje aplikovať v prvom rade metodológiu **politckej lingvistiky** (Čudinov, 2010). Súčasne zhromaždený textový materiál potvrdzuje, že v jazyku je možné nachádzať okrem iného **zmyslovo-hodnotový priestor** (Alefirenko, 2010) a využívať pomerne bohato rozpracovanú **lingvokulturologickú metodológiu** (Maslova, 2004., Krasnych, 2002., Sipko, 2011., Vorobjov, 1997). Predvolebný politický zápas zákonite uvádza do komunikácie jazykové prostriedky, ktoré sú istým zrkadlom **sociálnych anomálií a narušenia sociálnych noriem** (Aruťunová, 1988., Blaho, 2008). Uvedenými metodologickými postupmi pri filologických výskumoch sa potvrdzuje dôležitosť a bohatstvo prepojenia **jazyka, človeka a kultúry** (Dolník, 2010), ktoré sa v posledných rokoch čoraz viac využíva aj v slovenskej filologickej vede. V konkrétnom príspevku sú analyzované predovšetkým publicistické materiály zo slovenskej tlače, najmä z denníka Pravda, z českej televízneho spravodajstva a analogických publicistických materiálov (ČT1, ST1).

2. Hlavní hrdinovia na scéne

Je pochopiteľne, že od samotného začiatku českej prezidentskej predvolebnej kampane začali sa uvádzať mená možných kandidátov na túto najvyššiu ústavnú funkciu v štáte a postupne sa ich bolo zaevidovaných o viac ako desať. Napokon do 1. kola prezidentských volieb sa dostalo 9 kandidátov, ktorí splnili legislatívne podmienky. Neparlamentní kandidáti mali predložiť 50 tisíc podpisov na svoju podporu. Niektorí túto podmienku nespĺnili, medzi nimi aj bývalý známy politik *V. Dlouhý* a takisto podnikateľ a polovičný Japonec *Okamura*. Viacerí prezidentskí kandidáti vyvolali pozornosť ani nie tak politickými schopnosťami, ako istou mierou extravagancie. Prezidentský kandidát *Franz* bol celý potetovaný vrátane tvári a získal v 1. kole takmer 7% odovzdaných hlasov. Veľké šance sa dávali bývalému predsedovi úradníckej vlády *Fischerovi*, no do 2. kola sa nedostal, čo bolo pre mnohých pozorovateľov sklamaním, keďže ako predseda spomínanej vlády mal v niektorých obdobiach podľa prieskumných agentúr až 80% popularitu. Pred prvým kolom prezidentských volieb prevládala mienka, že hlavnými favoritmi sú *Zeman* a *Fischer*:

Kto príde na Hrad? Zeman či Fischer? (P.10.1.2013).

Svoj záujem o post českého prezidenta prejavili aj 3 ženy, no výrazne sa nepresadili. Veľmi veľkým sklamaním bol volebný výsledok predstaviteľa vládnucej ODS senátora *Sobotku*, ktorý získal v prvom kole len niečo viac ako 2%! Neuspel ani kandidát ČSSD *Diensbier*, ktorý sa nevedel jednoznačne rozhodnúť, aké odporúčania dá pre druhé kolo prezidentských volieb svojim stúpencom:

„Podľa mňa sú *Zeman* aj *Schwarzenberg* pravicoví politici“ (ČT1.15.1.2013).

No nakoniec hlavným *Zemanovým* súperom bol *K. Schwarzenberg*. Jedna z prvých úvah mala na zreteli prezidenta nestraníka a súčasne sa pravidelne spomínali postoje vtedajšieho

prezidenta, zakladateľa ODS, jedného z hlavných aktérov rozdelenia Československa, bývalého premiéra a predsedu Poslaneckej snemovne V. Klauša:

Česi chcú za prezidenta nestraníka. „O kandidatúru by sa mali uchádzať ľudia, ktorí pre našu krajinu niečo urobili. Miloš Zeman medzi nich patrí“. V. Klaus (P.29.5.2013).

Fenomén Klauša bol veľmi výrazný v celej predvolebnej kampani. Zdôrazňovali sa viaceré aspekty Klausovej podpory Zemana, pričom v tábore jeho súpera uvedené spojenectvo sa interpretovalo jednoznačne negatívne. Citovala sa veta Schwarzenberga:

„Václav Klaus a Miloš Zeman tvoria veľkú mocenskú skupinu. Pôjde o to, či nám bude ďalej vládnuť“ (P.21.1.2013).

Na uvedenom pozadí bolo pochopiteľne, že Schwarzenberg nemohol počítať ani s náznakom akejkoľvek podpory zo strany úradujúceho prezidenta Klauša, ktorý pri každej príležitosti zdôrazňoval svoju podporu Zemanovi:

Klaus nechce knieža na Hrade (P.18.1.2013).

Pochopiteľné sú aj reakcie Schwarzenberga na postoj Klauša k nemu. Jeho častým protizemanovským argumentom bola známa koalíčná zmluva z r. 2003 medzi vtedajším premiérom a predsedom ľavicovej ČSSD Zemanom a predsedom Poslaneckej snemovne a zároveň predsedom pravicovej ODS Klaušom:

Nič nespája v živote viac ako spoloční kostlivci v skrini (P.18.1.2013).

3. Miera únosnosti súperenia sa prekonáva

Na tomto politickom pozadí sa konštatovalo, že tábory obidvoch finálových kandidátov útočia na seba často nevyberavo, v niektorých prípadoch sa napokon obidvaja verejne jeden druhému ospravedlnili:

Pritvrдили kandidáti aj ich priaznivci (P.22.1.2013).

Klausova pozícia, ako som už spomenul, bola od začiatku jednoznačne prozemanovská a ako ukázal nasledujúci vývoj, dosluhujúci prezident mal dobrý odhad. Do kampane sa zapojila aj vtedajšia prvá dáma, L. Klausová, takisto s jednoznačnou podporou M. Zemana. Keď už bolo jasné, že jeho hlavným súperom bude K. Schwarzenberg, začala sa rozoberať téma prvej dámy. O manželke K. Schwarzenberga sa rozšírili informácie, podľa ktorých neovláda češtinu, čo sa stalo tiež jednou z tém prezidentskej predvolebnej kampane:

„Nechcem, aby po mne prišla na Pražský hrad prvá dáma, ktorá bude hovoriť len nemecky“ (P.13.1.2013).

Je pravda, že Schwarzenbergovi sa dávali v jednotlivých obdobiach predvolebnej kampane nemalé šance, čo súviselo s istou mierou negatívneho obrazu Zemana u značnej časti obyvateľov Čiech a s podporou Schwarzenberga v celkom konkrétnom prostredí českých občanov:

Schwarzenberg má šancu zvíťaziť (P.14.1.2013).

No približne v tom istom čase sa ukazovalo, že predsa len viac preferencií má Zeman a bolo možné cítiť, že práve on bude novým českým prezidentom:

Česko: Zeman je už favoritom volieb (P.8.1.2013).

Dlhodobou témou v Čechách ale aj na Slovensku sú Benešove dekréty, na základe ktorých boli po 2. svetovej vojne so súhlasom spojencov odsunutí z Čiech sudetskí Nemci. Tých sa zastal práve Schwarzenberg, čo vyvolalo ostré reakcie najmä medzi bývalými bojovníkmi proti fašizmu. V istom zmysle ich hovorcom sa stal 95 ročný brigádny generál Alexandr Beer, hrdina od Dukly, účastník bojov pri Sokolove a Kursku, nositeľ Radu Bieleho leva, ktorý vyzval Schwarzenberga, aby odstúpil z pozície na prezidentský úrad:

„Hrubo degradoval hrdinstvo českých vlastencov a nás vojakov. Je hanba, že taký človek vôbec kandiduje“ (P.23.1.2013).

Išlo o reakciu na jedno z predchádzajúcich televíznych vystúpení K. Schwarzenberga, v ktorom uvedené Benešove dekréty hodnotil negatívne a okrem iného povedal:

„V súčasnosti by sme za tento čin boli **súdení** na Medzinárodnom súde“ (ČT1.11.1.2013).

Práve toto jeho stanovisko vyvolalo hádam najviac odsudzujúcich reakcií, čo veľmi vhodne využil najmä *M. Zemana* a v tej istej televíznej predvolebnej debata povedal:

„Nemám sa za čo **ospravedlňovať** Nemcom“.

V televíznych debatách pripomenuli aj *Zemanovi* niektoré jeho postoje v prospech odsunutých Nemcov. *Zemanove* vysvetľovanie iba potvrdilo, aká je téma *odsunu Nemcov* v Čechách stále živá a veľmi citlivá:

„Áno, odsúdil som transfer sudetských Nemcov, ktorému sa hovorilo **divoký odsun**, pretože nevyplýval z *Postupimskej dohody*“. Dodal, že odsun naozaj prirovnal k **stalinským migračným postupom** (P.23.1.2013).

Ruská téma zaznela aj v niektorých odpovediach *K. Schwarzenberga*. Jedna z otázok, ktoré mu boli adresované, bola o tom, čo by zmenil vo svojom živote. Odpoveď bola vo svojej podstate neočakávaná:

„Doteraz si vyčítam, že **som zabudol ruštinu**, ktorú ma učil otec“ (P.23.1.2013).

Tábory stúpcov obidvoch prezidentských kandidátov sa navzájom osočovali, hľadali slabé miesta v profile svojho súpera, kritika zachádzala do mnohých detailov. Už spomínaná podpora *Zemana* zo strany úradujúceho prezidenta *Klause*, ktorého popularita v čase volieb veľmi poklesla, sa odzrkadlila v slovtvornej kombinácii:

Na chlopni červená kravata, pakt s Klausom, orientácia na Rusko. Zemanoklaus (P.26.1.2013).

Podobné nelichotivé charakteristiky sa ušli aj *Schwarzenbergovi*. Zdôrazňovala sa jeho prepojenosť zo Západom, bohatstvo, nízka aktivita ako podpredsedu úradujúcej vlády a jeho politická závislosť na svojom podpredsedovi v TOP 09 a ministrovi financií *Kalouškovi*:

Kalouškova bábka, hromadí majetok a ešte pritom zrádza národ, koná iba v záujme a v prospech svojho rodu (P.26.1.2013).

V celom rade vystúpení prezidentskí kandidáti sa snažili zabodovať aj vtipnými poznámkami. Za niektoré sa neskôr svojmu súperovi museli ospravedlňovať. Patrila k nim aj „charakteristika“ *kniežat* a *zemanov* na pozadí intímneho života v podaní *Zemana*:

„**Kniežatá** mali právo prvej noci a preto **degenerovali**, lebo svoje nevoľníčky nemuseli znásilňovať, vydávať na to energiu. My **zemanovia** sme si museli právo, nielen v sexuálnej oblasti, vždy ťažko vybojovať, a preto sme **nedegenerovali**“ (P.21.1.2013).

Istou témou prezidentskej predvolebnej kampane v Čechách bolo aj Slovensko. Všeobecne sú známe veľmi dobré vzťahy medzi Čechmi a Slovákami aj po rozdelení spoločného štátu. Ba niekedy sa zdôrazňuje, že v súčasnosti sú tieto vzťahy ešte lepšie ako v bývalom Československu. Tú istú priateľskú pozíciu voči Slovensku potvrdil *Zeman*:

Zeman privíta prílev Slovákov (P.23.1.2013).

4. Česi sú rozdelení

Napokon do 2. kola sa dostal podľa očakávania *Miloš Zeman*, bývalý premiér, ktorý už v minulosti na prezidentský post neúspešne kandidoval v parlamente a následne oznámil, že s politikou končí. V médiách ho začali nazývať *dôchodca z Vysočiny*. Napriek tomu sa do politického zápasu o prezidentský post pustil a – úspešne. Všade a vo všetkých svojich vystúpeniach sa prezentoval ako jednoznačne **Pavicový politik**.

Pomerne nečakane sa dostal do 2. kola podpredseda veľmi nepopulárnej vlády *P. Nečasa*, jej minister zahraničných vecí a predseda vládnej strany TOP 09 *Karel Schwarzenberg*. Hoci spomínaná vláda bola vo verejnosti veľmi nepopulárna, mala za sebou celý rad škandálov a prijala mnohé opatrenia, ktoré sa v českej verejnosti vnímali ako antisociálne, predseda jej podpredseda si získal u značnej časti českej verejnosti dosť veľkú popularitu. Potvrdilo sa, že ľudia vo voľbách si vyberajú **osobnosti** a nie strany a ich program. Už v predvolebnej

kampani pred 2. kolom prezidentských volieb sa česká verejnosť výrazne rozdelila na tri skupiny:

1. Najväčšou bola tá, ktorá oboch kandidátov ignorovala – viac ako 40%.
2. Stúpenci *M. Zemana*, ktorý získal napokon okolo 55% odovzdaných hlasov.
3. Stúpenci *K. Schwarzenberga*, ktorý získal okolo 45% odovzdaných hlasov.

Spomínané rozdelenie českej spoločnosti na uvedené skupiny bolo pomerne výrazné. Zdôrazňovalo sa, že to prinesie viaceré negatívne javy v českej spoločnosti, ozývali sa hlasy na zmiernenie politického súperenia. No politická diagnóza bola jednoznačná:

Zeman alebo Schwarzenberg? Doteraz nič nerozdelilo Čechov tak ako historicky prvá priama voľba hlavy štátu (P.23.1.2013).

Čím viac sa blížil termín 2. kola prezidentských volieb, tým nadobúdala ostrejšie formy. Je zákonité, že do predvolebného jazyka pribudli výrazy z oblasti vojenského a športového súperenia. Dobré to vystihovala jedna karikatúra, na ktorej boli obidvaja prezidentskí kandidáti zobrazení ako zápasníci a pri karikatúre bol oznám:

Schwarzenberg verus Zeman. Rozhodujúci duel. 2. kolo (P.14.1.2013).

Boli spracované mnohé podrobné **prognózy** výsledkov prezidentských volieb. Do nich boli zaradené aj zemepisné prehľady podľa prevahy stúpencov jednotlivých kandidátov. Ukázalo sa, že v mestách má istú prevahu *Schwarzenberg*, na vidieku a v chudobnejších regiónoch bolo viac stúpencov *Zemana*:

V pohraničí je favoritom Zeman (P.26.1.2013).

Geografické rozloženie predvolebných táborov oboch kandidátov si priamo vyžadovalo konkrétnu reakciu zo strany súperera. Ich taktika a stratégia sa pomerne podrobne rozoberala vo volebných štáboch aj v tlači:

Schwarzenberg hrá o Moravu (P.16.1.2013).

Mnohí voliči si uvedomovali aj nedostatky svojho kandidáta, no pri voľbe zohrávala svoju úlohu známa volebná stratégia mnohých občanov, ktorá sa často, ba pravidelne aj v parlamentných voľbách orientuje na *voľbu menšieho zla*:

So Zemanom to tiež nebude žiadna sláva, ale stále je lepší (P.26.1.2013).

Tak ako napokon v každých voľbách aj jednotliví kandidáti, či politické strany, sú nositeľmi istých predstáv, nádejí a očakávaní určitej časti verejnosti. Ľudia idú k voľbám s istou vierou, že sa naplnia určité ich očakávania:

Kandidáti vo voľbách sa zmenili na symboly (P.26.1.2013).

5. Kto sú dinosauri a kto ich podporuje?

Zeman na jednej strane bol považovaný za istý symbol **Pavicového politika** a zrejme aj preto napokon vo voľbách zvíťazil. *Schwarzenberga* spájali viac so svetom bohatým, čím sa zákonite vytvárali asociácie s obdobím, v ktorom na čele spoločenskej hierarchie bola šľachta a aristokracia. Jedným zo symbolov bolo a zrejme aj je slovo *dinosaurus*:

Dinosauri a nový človek (P.26.1.2013).

Hoci jedným z paradoxov, ako to už v ľudskej polemicko-komunikácii býva, bolo to, že *Schwarzenberga* jeho stúpenci považovali za *nového človeka*:

Na základe neinformovanosti Schwarzenberga oslavujú ako nového človeka a bojovníka proti tzv. politickým dinosaurom (P.26.1.2013).

V tejto súvislosti je zaujímavé, že spomínané slovo sa po páde komunizmu používalo pri charakteristike jeho predstaviteľov, čo tiež charakterizovalo starý odchádzajúci svet. Vtedy zaujalo okazijné slovo:

Leninosauri.

Hodnotová a metaforická podoba uvedeného slova sa používa ani nie tak pre konkrétnu spoločensko-politickú skupinu, ako skôr pre predstaviteľov sveta minulosti.

Od začiatku bolo zrejmé, že značná časť stúpencov oboch kandidátov bola viditeľne ideovo vyprofilovaná. *Zemana* podporovali najmä ľavicovo orientovaní politici a občania, značná časť bývalých vojnových veteránov, vidiecke regióny Čiech a sociálne slabšie vrstvy českého obyvateľstva. Verejnú podporu mu vyjadrili niektorí známi umelci ako *J. Bohdalová, D. Hůlka, F.R. Čech, M. Dejdar* a ďalší. Posledne menovaný za svoju podporu *Zemana* bol vyhodnený z natáčania jedného filmu, keďže jeho režisér bol na opačnej strane.

K. Swarzenberga viac volili mestá, v Prahe získal asi 66% odovzdaných hlasov, majetnejšie vrstvy v krajine, istá intelektuálna skupina českého obyvateľstva a takisto viacerí umelci a známe osobnosti ako *J. Svěrák, V. Časlavská, I. Mládek, J. Menzl*.

V predvečer 2. kola prezidentských volieb 24.1.2013 prebehla televízna debata na ČT1, ktorú viedol známy moderátor politických relácií *V. Moravec*. V jednej časti spomínanej debaty mali traja stúpenci jedného z kandidátov položiť po dve otázky protikandidátovi. Výrazná situácia, ktorá profilovala stúpencov oboch kandidátov, nastala práve pri týchto otázkach. *J. Svěrák* položil *Zemanovi* otázku, v ktorej citoval známú vetu:

Ciel' posväcuje prostriedky,

a opýtal sa ho, či pozná, odkiaľ táto veta je, zároveň mu naznačil, že práve *Zemana* považuje za človeka, ktorý sa v politike riadi touto vetou. *Zeman* sa nedal vyviesť z miery a dal najavo, že pozná *Machiaveliho* a jeho dielo *Vladár*, odkiaľ pochádza uvedená veta a pripomenul, že on má svoje zásady, ktorými sa celý život v politike riadi. Oveľa ostrejšia bola otázka a komentár k nej viacnásobnej olympijskej víťazky v športovej gymnastike z r. 1964 a 1968 *V. Časlavskej*, ktorá za svoje postoje v období normalizácie bola prenasledovaná. Okrem iného sa *Zemana* opýtala, či vie, koľko bolo vynesených rozsudkov smrti v 50-tych rokoch a či je spokojný, že:

„*ho podporujú predstavitelia zločineckej komunistickej strany*“.

Zeman jej v odpovedí pripomenul rok 1968:

„*Vy ste jednu svoju zlatú olympijskú medailu venovali prvému tajomníkovi onej podľa Vás zločineckej komunistickej strany Alexandrovi Dubčekovi...*“

V následnej polemike medzi *Časlavskou* a *Zemanom* sa prezentovala politická podoba ľudskej nezmieriteľnosti, lebo každý zo svojho pohľadu sa cítil v práve. Zvlášť legendárna športovkyňa *V. Časlavská* ako človek, ktorý priniesol svojmu národu tie najvyššie športové hodnoty, svojim ostrým zapojením sa do politiky sa postavila proti značnej časti svojich spoluobčanov. Dovolím si povedať, že človek jej profilu to v žiadnom prípade nepotrebuje.

6. Nové bonmoty

Rozdelenie obyvateľstva na pozadí prezidentských volieb v Čechách bolo výrazné. Vyplývalo to napokon aj z politicko-osobnostných profilov jednotlivých kandidátov. Oponenti *Zemana* mu pripomínali populizmus, jeho spoluprácu s dosluhujúcim prezidentom *V. Klausom*, ktorý na začiatku svojej prezidentskej kariéry dosahoval okolo 80% podpory, no v r. 2012 najmä po prezidentskej *amnestii* jeho prestíž výrazne klesla. *Zeman* pripomínal, že *Klausa* si osobne váži, no s mnohými jeho postojmi a názormi nesúhlasí, vrátane spomínanej *amnestie*. Dokonca vyhlásil:

„*Tých, ktorí túto amnestiu pripravili, vyhodím z Hradu*“ (ČT1.14.1.2013).

Zeman sa dlhodobo prezentuje rôznymi **bonmotmi**, sčítanosťou, rozsiahlym prehľadom o mnohých stránkach najmä v spoločensko-vedných oblastiach a svojou často ostrou rétorikou na adresu novinárov. Zrejme aj preto väčšina médií podporovala jeho súpera. V niektorých novinách ho prirovnávali k bývalému slovenskému premiérovi *Mečiarovi*. Na druhej strane *K. Swcharzenberg* mal viditeľne handicap v rečení. Sám si to zrejme uvedomoval a na jednom z predvolebných billboardov to aj priznával:

„*Niekedy mi nie je rozumieť, ale postoje mám pevné*“.

Jeho oponenti zdôrazňovali niektoré jeho slabiny, že nie je Čech a má bližšie k Nemcom a Rakúšanom. Nevýhodou bol aj jeho vek 75 rokov a manželka, ktorá, ako je to uvedené vyššie, nevie po česky. Sám sa však porovnával so *Zemanom* slovami:

„*M. Zeman je človekom minulosti, ja som človek prítomnosti*“ (ČT1.14.1.2013).

Jeho stúpenci familiárne hovorili, že volia *Karla*, nosili odznak s jeho vyobrazením v podobe *pankáča*. Z uvedeného je jasné, že v českých prezidentských voľbách sa stretli dve hodnotové orientácie, jedna *zemanovská* výrazne spojená s ľuďmi menej majetnými, ľavicovými, hádam s väčšou mierou *češstva*, s bližším vzťahom k Východu a k slovanstvu vôbec. Druhá *swcharzenbergovská* sa viac orientovala na majetnejších, prozápadných, s istou mierou *havlovských* tradícií (Za prezidenta *Havla* bol jedným z jeho najbližších spolupracovníkov) a s viditeľnou orientáciou na Západ.

To sa napokon prejavilo aj v povolebných reakciách v zahraničnej tlači. V nemeckých novinách *Die Welt* sa neodporúčalo pozvať novozvoleného českého prezidenta *Zemana* na oficiálnu návštevu Nemecka. Veľmi výstižná charakteristika zásadných rozdielov medzi *Zemanom* a *Schwarzenbergom* bola obsiahnutá na titulnej stránke slovenského denníka *Pravda* v pondelok 28.1.2013, kde slovnou hrou sa zdôraznil práve onen zásadný sociálno-politický rozdiel medzi nimi:

Zeman porazil knieža (P.28.1.2013).

Slovo *knieža* sa pre jedných stalo hodnotou, ktorá je predpokladom na vytvorenie istej hierarchie, pri ktorej medzi ľuďmi vzniká priepasť. Pre iných je slovo *knieža* jednoznačne pozitívnu hodnotou, obsahuje istú mieru vznešenosti, ušľachtilosti a noblesy. Známý režisér *J. Menzl* to vyjadril slovami:

„*Swarzenberga budem voliť práve preto, že je knieža*“ (P.18.1.2013).

Novinári sa často snažia vytvoriť pôsobivý jazykový obraz významnej udalosti. V predchádzajúcom prípade sa to viditeľne podarilo. Podobne možno hodnotiť aj nasledujúci slovný obraz víťazstva *Zemana*, pri ktorom sa zdôrazňuje isté prekvapenie a nečakaný zvrät v osude *dôchodcu z Vysočiny*:

Z dôchodcu z Vysočiny je pán Pražského Hradu (P.28.1.2013).

Isté všeobecne známe črty *Zemanovej* osobnosti sa najmä v tábore jeho odporcov pripomínali pravidelne. Prevzali ich takisto novinári po voľbách. Medzi najčastejšie *Zemanove* charakteristiky patrili úvahy:

Prefíkaný intelektuál, či obyčajný populista (P.28.1.2013).

Niektoré komentáre možno považovať až za nekorektné. V tomto prípade evidujeme tendenciu, v rámci ktorej jednotliví novinári sa snažia takmer stále všetky hodnotené osobnosti a politické objekty spochybníť:

Zmena a lá Zeman. Na Hradčanoch sa čo nevidieť usídlí ďalší politik, ktorý je pre úspech ochotný podliezť aj svoju vlastnú látku (P.28.1.2013).

Pre zdôraznenie konkrétneho hodnotového postoja sa pravidelne používajú parafrázy okridlených výrazov. Pre negatívny obraz *Zemana* bol opakovane použitý známy výrok z už spomínanej knihy *Machiaveliho*:

Zvítal kandidát, ktorý sa riadi heslom – Účel svätí prostriedky (ST1.26.1.2013).

Prezidentské voľby v Čechách uviedli do komunikačného priestoru novú lingvokulturému *prvá slečna*. Použil ju *Zeman*, keď uviedol svoju pôvabnú 18 ročnú dcéru *Kačenu* pred novinármi práve uvedeným slovným výrokom. Psychologickým pozadím sa stali zrejme pravidelné úvahy a otázky novinárov o manželkách oboch kandidátov v ich novej úlohe *prvých dám*. Keďže ani manželka *Zemana*, ani manželka *Schwarzenberga* sa počas predvolebnej kampane na verejnosti neukazovali, vyvolalo to zákonité otázky, ako budú plniť spomínanú úlohu. Novinárom sa evidentne nové slovné spojenie zapáčilo:

Prvá slečna verí, že otcovi mohla získať aj každý desiaty hlas (P.28.1.2013).

Tesne po skončení volieb v sobotu 26.1.2013 o 20.00 na ČT1 bola prvá debata s novozvoleným prezidentom *M. Zemanom*. Okrem iného pomerne ostro zaútočil na vládu *P. Nečasa* a priamo vyhlásil, že nakoľko vláda má iba 8% podporu a sú v nej predstavitelia strany *Lidem*, ktorí nikdy neboli zvolení, mali by byť vyhlásené predčasné parlamentné voľby. V tlači toto víťazstvo *Zemana* bolo oznámené takmer vojenskou terminológiou, súčasne bol zaregistrovaný jeho útok na *Nečasovu* vládu:

„*Vláda má dôveru 8% a prezident zvolený v priamych voľbách je niečo ako hlas ľudu*“.

Práve uvedené vyhlásenie *Zemana* vyvolalo značnú pozornosť médií:

***Zeman* dobyl Hrad a zaútočil na slabú vládu** (P.28.1.2013).

V povolebných komentároch sa používali aj iné metaforické slovné obrazy. Všeobecne sa konštatovalo, že prezidentské voľby boli ostré a rozdelili českú spoločnosť. Objavili sa výzvy takisto v metaforických obrazoch o nevyhnutnosti *zasypať zákopy*:

Nový prezident ťažko zasype zákopy (P.28.1.2013).

V jednej z televíznych debát *M. Zeman* ubezpečil redaktora, že *aligátorom* nebude. Napriek tomu sa uvedené v tomto prípade metaforické slovo stalo impulzom pre jeho hodnotenie v budúcej úlohe prezidenta:

Koho môže ohroziť aligátor na Hrade? (P.29.1.2013).

Hoci prezidentské voľby sú veľmi serióznou udalosťou a vyvolávajú rozpory, ostrú polemiku a vášne, veľmi dobre padne pohotová humorná reakcia. K takým možno zaradiť karikatúru s portrétom *M. Zemana*, pri ktorej bol parodovaný text českej národnej hymny:

A to je ten krásny Zeman,

Zeman český, prezident můj...(P.28.1.2013).

Keďže inaugurácia novozvoleného prezidenta bola určená na 8. marca 2013, tak najmä na ČT1 vo večernom spravodajstve bola pravidelná rubrika o aktuálnej činnosti *Zemana*. Komentoval sa jeho denný režim, stretnutia, osobná ochrana a pod. Zvlášť v centre pozornosti boli jeho slová a slabej vláde *P. Nečasa* a o možných predčasných parlamentných voľbách, ktoré vyslovil tesne po voľbách. No keď došlo k stretnutiu medzi *Zemanom* a *Nečasom* 5. februára 2013, vo večernom spravodajstve ČT1 sa konštatovalo, že stretnutie prebehlo v zmierlivej atmosfére, hoci krátko predtým *Zeman* pripustil možnosť odvolania vlády prezidentom:

Pri extenzívnom výklade príslušného ustanovenia Ústavy.

7. Zemanoklaus po voľbách

Osobitná pozornosť bola venovaná povolebnému stretnutiu *Zemana* a *Klause* v deň po voľbách. Zdôrazňoval sa veľký rozdiel v ich politických postojoch a zároveň aj vzájomná úcta. *Klaus* to deklaroval priamo pred televíznymi kamerami:

„*Ja hlboko nesúhlasím takmer so všetkými názormi p. Zemana a som jeho smrteľný nepriateľ*“.

Pritom sa navzájom na seba usmievali, z čoho sa dalo usudzovať, že vedome hrajú rolu politických protivníkov a zároveň preukazujú voči sebe osobnú úctu. *Zeman* v jednom rozhovore jemu vlastným spôsobom zdôraznil, aký je medzi nimi rozdiel. Ešte v čase, keď obidvaja boli vo vysokých politických funkciách a v Čechách boli povodne, spolu leteli v helikoptére nad povodňami postihnutou krajinou. *Zeman* si zaspomínal na jednu epizódu, ktorá mala ilustrovať, že na rozdiel od neho *Klaus* vôbec nemá zmysel pre humor:

„*Ja som Klausovi povedal: „Vašku, polovica národa nenávidí mňa a polovica teba. Keby sa teraz zrútila helikoptéra, tak bude šťastný celý národ*“. *Klaus* so mnou na polhodinu prestal hovoriť“ (ČT1.5.1.2013).

V celej politickej kariére *M. Zemana* v istom zmysle osudovú rolu zohráva *V. Klaus*. Obidvaja sa netajili istou mierou svojich vzájomných sympatií, hoci sa profilovali jeden ako ľavicový politik a druhý ako pravicový. Zvlášť sa medzi odporcami *Zemana* zdôrazňovala negatívna

úloha už spomínanej *opozičnej zmluvy* medzi ich politickými zoskupeniami, čo *Schwarzenberg* v jednej televíznej predvolebnej debate komentoval slovami:

„*Klaus a Zeman* si vytvorili z Čech dva *pašalíky*“ (ČT1.14.1.2013).

Po voľbách sa asociácie medzi *Zemanom* a *Klausom* opäť pripomenuli parafrázou známej politologickej poučky o tom, že *vojna je pokračovaním politiky inými prostriedkami*:

Pokračovanie Klausu inými prostriedkami (P.28.1.2013).

Klaus, ako som to už zdôrazňoval vyššie, sa dlhodobo netajil svojim výberom prezidentského kandidáta. V jednom z povolebných komentárov výsledky prezidentských volieb hodnotil oným známym výrokom *V. Havla* ešte z čias *nežnej revolúcie*:

„*Pravda a láska zvíťazila nad ľzou a nenávisťou*“ (P.28.1.2013).

Samozrejme, že sa to muselo dotknúť *K. Schwarzenberga*, ktorý pohotovo reagoval na *Klausovu* poznámku:

„*Aspoň niečo sa od neho naučil*“ (P.30.1.2013).

K. Schwarzenberg, ako je to uvedené vyššie, *M. Zemana* nazval v predvolebnej kampani *mužom minulosti*, a seba *mužom prítomnosti*. Tieto slovné spojenia získali istú dobovú funkčnosť, no mnohých ich naozajstná pravdivosť nepresvedčila:

Horšie už nebude. Zeman, muž minulosti, zmenou nie je. A nebol by ňou ani Schwarzenberg, muž prítomnosti (P.28.1.2013).

8. Zeman, Schwarzenberg a Slovensko

Pred prezidentskými voľbami v Čechách sa slovenskí politici na verejnosti vyjadrovali zdržanlivo a diplomaticky pripomínali, že voľby sú záležitosťou českých občanov a oni budú ich výsledky plne rešpektovať. No po voľbách viacerí vyjadrili jednoznačne svoju spokojnosť s víťazstvom *M. Zemana*. Premiér *R. Fico* to vyjadril veľmi otvorene:

„*Chcem zablahoželať Milošovi Zemanovi, ktorého poznám dlhé roky a považujem ho za svojho osobného priateľa*“ (P.28.1.2013).

O istom politickom spojení medzi slovenským premiérom a novým českým prezidentom neboli pochybnosti. Podobné úvahy sa vyslovovali aj vo vzťahu k francúzskemu prezidentovi, ktorý je predstaviteľom socialistov:

Nový český prezident si bude rozumieť s Ficom aj Hollandom (P.29.1.2013).

Už spomínaný nemecký fenomén v biografii *K. Schwarzenberga* vyvolal viaceré komentáre. Je zrejme, že nižšia miera jeho *češtvu* nahrávala *Zemanovi*, no na druhej strane *nemecká karta* v osobnostnom profile *Schwarzenberga* medzi jeho stúpcami bola posudzovaná cez prizmu istého odsúdenia rasizmu a etnofóbie. Typickým bol nasledujúci príklad:

Pripomína to príklad bývalého chorvátskeho prezidenta F. Tudjmana, ktorý sa vyjadril, že je dobre, že jeho manželka nie je Srbka alebo Židovka (P.28.1.2013).

8. Záver

Podobné udalosti, akými boli prezidentské voľby v Čechách v r. 2013, vytvárajú určitý fragment **jazykového obrazu** konkrétneho etnokultúrneho a dobového prostredia. Tým, že nastáva celý rad vypätých situácií, máme možnosť presnejšie identifikovať **hodnotové hľadania** prostredníctvom jazykových jednotiek, ktoré môžeme nazývať **lingvokulturémami** (Vorobjov, 1997). Počas predvolebnej kampane v Česku bolo možné zaregistrovať viaceré nové lingvokulturémy (*prvá slečna, aligátor, nový človek, Zemanoklaus*) s výrazným hodnotovým obsahom. Spomínané jazykové jednotky obsahujú v sebe potenciál vytvárania istého **jazykového archívu doby**. Sledovaná udalosť a jej jazykové zobrazenie pomerne v bohatej miere prezentovalo viaceré kľúčové **české témy** s dlhodobým dopadom na českú spoločnosť. Zdá sa, že najviac rezonovali *Benešove dekréty* a relatívne nedávna *komunistická minulosť*. Na prvý pohľad je to pochopiteľné. Zároveň sa v politickom zápase o prezidentský post využívali aktuálne témy, z ktorých dominovala *amnestia prezidenta Klausu*. Všetky

uvedené skutočnosti rozšírili **hodnotovo-zmyslový** priestor českého prostredia s určitým dopadom aj na Slovensko.

Literatúra

ALEFIRENKO, N.F. Lingvokulturologija. Cennostno-smyslovoje prostranstvo jazyka. Moskva: Izdatel'stvo „Flinta“, Izdatel'stvo „Nauka“ 2010.

ARUŤUNOVA, N.D. Tipy jazykovych značenij: Ocenka. Sobytiye. Fakt. Moskva: Nauka 1988.

BLAHO, M. Narušenia noriem v sociálno-politickej oblasti a ich reflexia v jazykových konštrukciách (rusko-slovenské porovnanie). Dizertačná práca, Prešov: FF PU 2008.

ČUDINOV, A.P. Političeskaja lingvistika. Moskva: Flinta-Nauka 2010.

DOLNÍK, J. Jazyk – Človek – Kultúra. Bratislava: Kalligram 2010.

GAČEV, V. Nacional'nyje obrazy mira. Kosmo. Psycho. Logos. Moskva: Progress, Kul'tura 1995.

KRASNYCH, V.V. Etnopsycholingvistika a lingvokulturologija. Moskva: Gnozis 2002.

MASLOVA, V.A. Lingvokulturologija. Moskva: Academia 2004.

SIPKO, J. Teoretické a sociálno-komunikačné východiská lingvokulturologie. Prešov: FF PU 2011.

VOROBJOV, V.V. Lingvokulturologija. Teorija i metody. Moskva: 1997.

Аннотация

В данном исследовании дается описание политического дискурса на фоне президентских выборов в Чехии в 2013 году. Автор анализирует в первую очередь словацкие и чешские СМИ, их презентацию предвыборной кампании и ее конкретные формы. Исследование показало, что в рамках чешского политического дискурса в центре внимания уже долгое время стоят типичные чешские темы, которые обсуждаются с многообразных позиций. В данной коммуникации стали функционировать также новые языковые единицы, которые самым тесным образом связаны с главными претедентами на высший политический пост в Чехии. Данные единицы, таким образом, создают фрагменты языковой картины конкретного события и расширяют языковой архив современной эпохи в стране.

„Tento článok bol vytvorený realizáciou projektu *Dovybavenie a rozšírenie lingvokulturologického a prekladateľsko-tlmočnického centra*, na základe podpory operačného programu Výskum a vývoj financovaného z Európskeho fondu regionálneho rozvoja.“